

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Preko radia Celovec

govori danes od 18.30 do 18.45 ure prvi kandidat Kmečke gospodarske zveze

Janko Ogris

o jutrišnjih volitvah v ustanove kmetijske zbornice.

LETNIK VI

CELOVEC, SOBOTA, 24. XI. 1951

ŠTEV. 83 (452)

Ven z glavači, da bo
prostora za kmete!

Ni vseeno, katere kandidate volimo

Iz uradnih objav kandidatnih list za okrajne kmečke zbornice je razvidno:

„Kärntner Bauernbund“ nima med prvimi šestimi kandidati za Okrajno kmečko zbornico Celovec iz občin Zg. vesca, Bilčova, Kotmara ves, Škofitice, Hodiše, Radiše, Medgorje, Šmarjeta, Sele, Medborovnica, Borovlje, Svetna ves in Slovenji Plajberk niti enega kandidata;

v okraju Beljak med prvimi šestimi kandidati ne najdemo kandidatov iz občin Ledence, Rožek, Loga ves, Bekštanj, Podkloster, Straja ves, Bistrica, Marija na Zilji, Vernberk, Lipa in Gozdanje;

v okraju Velikovec pogrešamo pri „Kärntner Bauernbundu“ med prvimi šestimi kandidati zastopnike občin Zvabek, Blato, Libuče, Bistrica, Globasnica, Zitara ves, Škocijan, Galicija, Važenberk, Djekše, Grebinj in Ruda.

Sestav kandidatnih list „Kärntner Bauernbunda“ govori dovolj očito. Na prva mesta so se postavili sedanjí glavači v okrajnih kmečkih zbornicah, da bi nas še naprej izkoriščali. Izvolili pa naj bi jih spet naši kraji po ljudeh, ki še niso prišli do spoznanja, da so baš ljudje iz Kärntner Bauernbunda pokopali enakopravnost vseh kmetov in da je „Kärntner Bauernbund“ grobar enodušnosti in nerazdružljivosti naših vasi ter sejalec hujšakstva, ščuvanja in strankarske razcepljenosti med kmeti.

Volimo pravilno. Iztrgajmo jutri ljujko po naših vaseh, dajmo nezaupnico grobarjem mirnega sožitja na vasi, volimo

KMEČKO GOSPODARSKO ZVEZO!

Pri volitvah ne pozabite

da nam kmetom po naših krajih skozi desetletja gospodujejo veleposestniki in priganjači strank iz nemškega ozemlja — — —

da so doslej pri nas samo zbirali glasove, za poslance in zastopnike pa so imenovali ljudi iz nemških krajev, ki so jim po miselnosti enaki — — —

da so v času svojega gospodovanja uredili in zboljšali z javnimi podporami na nemškem delu Koroške 357 planin, v Podjuni, Rožu, Zilji in na Gurah pa komaj 7 planin — — —

da so naši kraji v zadnjih petih letih dobili razmeroma tri — do petnajstkrat manj podpor, kakor pa so jih dobili kraji, kjer so doma Gruber, Ferlitsch, Leitgeb, Scheuch, Angerer itd. — — —

da so si Glantschnig in njegovi glavači vzeli za eno samo živinorejsko razstavo kot nagrado več, kakor je dobilo nad 4.000 kmetov javnih podpor za nakup in vzdrževanje plemenskih bikov — — —

da so Herrenbauri občin Gospa sveta, Grabštanj in Moosburg dobili 445.258 šil. subvencij, medtem ko so kmetje 16 občin po Gurah in v Rožu dobili komaj 460.000 šilingov — — —

da so leta 1949 dali v nemške kraje 686.000 šil. za olajšavo dela gorskih kmetov, medtem ko Podjuna, Rož, Gure in Zilja niso dobili niti groša — — —

da je v okviru pomoči gorskim kmetom zgradil prezident Kmetijske zbornice Gruber na svojem domu moderno pralnico in si za to vzel 30.000 šil. od denarja za pomoč gorskim kmetom ter da je na drugih podporah dobil nadaljnjih 57.000 šil.

da so dali 3.573 kmetom šentvidskega okraja za zboljšanje stanovanjskih razmer 1.221.000 šil, dočim so v isti namen določili za 4.036 kmetov v velikovškem okraju le 140.000 šil. itd. itd. — — —

Početje te gospode z našimi krají stá mirnodušno gledala kakor VdU s svojimi poslanci in „Unabhängige Bauernschaft“, tako tudi SPOe in njeni poslanci ter njen Arbeitsbauernbund.

Nobeni teh strank ni mar za Vas, pač pa za Vaš glas ob jutrišnjih volitvah.

Vsi, ne glede na prepričanje in strankino pripadnost, smo prizadeti in vsem nam delajo škodo.

Vsi hočemo biti enakopravni in deležni iste pomoči, kakor jo delijo nemškim krajem.

Zato pa jutri z glasovnicami posameznih strank proč! Oddajte na volišču v kurverto samo glasovnice, ki nosijo napis

Kmečka gospodarska zveza — Bauern-Wirtschaftsbund

Radi bi privlekli na dan

spet režim Kreisbauernschafti in izbranih „Lieferbetriebe“

zato sta se bivši Kreisbauernführer v Velikovecu Hubert Manner in Abteilungsleiter Reichsnährstanda na Bledu inž. Siegfried Wagner s svojimi prijateljski Albinom Jelenom iz Pustriče in Josefom Kometterjem iz Galicije zavila v ovčjo kožo „Unabhängige Bauernschaft“.

Tudi za celovško okrajno zbornico so si izbrali specialista za taisti režim in dobrotnika vseh „Lieferbetriebe“ kot nosilca liste „Unabhängige Bauernschaft“. Ker Kreisbauernführerja niso mogli privleči na dan, je bil za to mesto tudi dober njegov Stabsleiter inž. Walter Angerer.

Ob takem izboru pa tudi vemo, kam pri „Unabhängige Bauernschaft“ v beljaškem okraju pes taco moli. Če se VdU zdita Willi Kaufmann iz Št. Ruperta pri Beljaku in Anton Merlin iz Gorič kot prva kandidata „tragbar“, potem bi bilo blazno, če bi kmetje naših krajev dali njima zaupanje.

Preteklost nas je naučila: Kdor je kot kandidat tragbar za „VdU“ in njegov „Unabhängige Bauernschaft“, ta mora biti do svojih sosedov brezobziren in brezvesten. Da ti ljudje ne bodo po naših dolinah prišli na površje, homo vsi kmetje volili

KMEČKO GOSPODARSKO ZVEZO

Vprašanja, ki jih ni težko rešiti

Pod gornjim naslovom je objavila beograjska „Borba“ članek, ki ga vsled zelo aktualne vsebine prinašamo v celoti.

Tudi navaden razgovor na cesti, v tovarni, v vlaku — samo ne na progi, na kateri se mora človek bati „ruskega prisluškovanja“ — dostikrat pokaže, da si mnogi Avstrijci žele, da bi se odnosi med Avstrijo in Jugoslavijo še bolj razvili. Avstrijci radi z zadovoljstvom ugotavljajo, da so ti odnosi v zadnjih dveh, treh letih mnogo boljši kot so bili prej.

„Mi nimamo nobenih resnih razlogov, da ne bi bili v dobrih odnosih; sam osebno bi bil vesel — vam bo rekel slučajni znanec — če bi spet mogel obiskati jadransko obalo“. In se, seve, spomni vrste krajev, v katerih je, pred „anšlusom“, prebil nekaj dni ali tednov.

Včasih zopet, posebno v tovarnah, če razgovarjate z delavci ali upravniki podjetij, lahko slišite druge argumente: „Mi smo imeli vedno dobre gospodarske odnose; naša gospodarstva se v marsičem dopolnjujejo... Naša tovarna na primer...“ In tedaj lahko slišite, recimo, kako je prva hrana za delavsko kuhinjo v Kapfenbergu leta 1945 prispela iz Jugoslavije in kako so odnosi tovarne z jugoslovanskimi firmami vedno boljši, kako druga tovarna „Elin“ izdeluje naprave za naše vodne centrale, kako je tretja, tovarna „Saurer“, še pred balkanskimi vojnami dobavila Črni gori avtobus („prvi, ki je vozil v Črni gori“, pravijo) in kako tovarna tudi sedaj izvažava v Jugoslavijo, kako je za tovarno „Lipovski“ na Dunaju Jugoslavija — najboljši odjemalec, kako je na velesejmu v Gradcu med vsemi tujimi deželami Jugoslavija najmočnejše zastopana, itd.

„Mi imamo dosti skupnih interesov v sedanjih prilikah v svetu — nam je dejal neki visoki avstrijski državni funkcionar. In, zdi se mi, da je najvažnejše to, da smo si, i mi i vi, pridobili važno izkušnjo: da se moramo iz različnih položajev, v katere nas je pahnila vojna, izvleči samo z lastnimi silami. Ta izkušnja je važna za male države. Mi vidimo, da ste jo vi pravilno doumeli; videli boste, da smo jo doumeli tudi mi.“

Prav na temelju te predpostavke o nujnosti borbe za svojo svobodo in neodvisnost z lastnimi silami, sta Avstrija in Jugoslavija v zadnjih dveh, treh letih dejansko zboljšali svoje medsebojne odnose. In to je bilo z zadovoljstvom sprejeto v obeh deželah.

Razume se, da še obstoje nerešena in sporna vprašanja. Še so, včasih, pojavi, ki ne prispevajo k boljšemu razumevanju in medsebojnemu zaupanju med našimi narodi. Teh je, k sreči, vedno manj. Vendar so.

DVOJEZIČNE ŠOLE

Obiskali smo Sele, slovensko vas na Koroškem. Tam so nam razkazali ljudsko šolo, na kateri poučujejo v obeh jezikih — v slovenskem in nemškem. Prostori so svetli, lepo urejeni. Šolske klopi so nove — izdelane in nameščene v učilnico ravno nekaj dni pred našim obiskom. V učilnici imajo tudi radio, kupili so ga prav tako v tem šolskem letu. Poslušali smo — bilo je ganljivo in, tu pa tam, nekoliko žalostno, kako učitelj, Slovenec, izprašuje otroke...

Pozneje v razgovoru z nekim avstrijskim funkcionarjem, smo izrekli nekaj pripomb glede učnih knjig, ki služijo pouku, in posebej poudarili, da hodijo v Selah v šolo vsega samo štirje mali Avstrijci in da so vsi ostali otroci — 27 po številu Slovenci, da se tu poučuje v obeh jezikih in da so kraji, kjer so Slovenci samo v neznatni manjšini, kjer pa se vendar poučuje samo v nemškem jeziku. In tako dalje.

— Da, sedaj je tako, nam je dejal v nevezanem razgovoru neki avstrijski visoki funkcionar. To je komaj šele začetek. Obstoje pa možnosti, da se stvari bolje uredijo...

Dočim...

Začetkom letošnjega julija je skupina poslancev v koroškem deželnem zboru postavila celo vprašanje ukinitve dvojezičnih šol. Poslanci socialistične stranke Avstrije za Koroško so reagirali na to in v diskusiji predlagali sestavitev komisije, ki bi odpotovala v Istro in Švico, da bi zbirala podatke o dvojezičnih šolah.

Medtem je avstrijska ljudska stranka znova postavila vprašanje ustanavljanja svojih konfesionalnih šol. Kakor znano so socialisti proti tem šolam. Da bi preprečili njih ustanavljanje, bi — vsaj tako smo slišali od nekkih koroških Slovencev — morda popustili od svojega stališča v vprašanju dvojezičnih šol. To pa bi pomenilo resno nevarnost za dvojezične šole na Slovenskem Koroškem.

V akciji proti dvojezičnim šolam se posebno odlikuje dr. Steinacher, čigar povezava z nacisti je na Koroškem dobro znana. Njegovo pisanje, v katerem se zavzema za odpravo celotistih pravic, ki jih koroški Slovenci sedaj imajo, je izzvalo tudi odgovor lista „Die Neue Zeit“, organa socialistične stranke Avstrije za Koroško. V tem odgovoru, ki je bil natisnjen 13. septembra letošnjega leta, piše socialistični list med drugim, da je treba reševati vprašanje dvojezičnih šol v deželnem zboru ali v dunajskem parlamentu, „to pa ne na nacistični način niti ne na način, kakor se je reševalo za

časa monarhije.“ Vendar, tudi ta list nasprotuje zahtevam koroških Slovencev, da bi se ustanovilo slovensko učiteljske in slovenska kmetijska šola.

Da imajo koroški Slovenci, vsled nerazumevanja za osnovne potrebe slovenskega prebivalstva, dostikrat ovire, kaže tudi primer učitelja Kurbusa, ki je bil letos kaznovan s premetitvijo samo zaradi tega, ker je s šolskimi otroci pripravljaj kulturne programe in prireditve. Pa je vendar za reševanje takih vprašanj večkrat potrebno samo nekoliko dobre volje in vzajemnega razumevanja.

Obojestranska škoda

Prav tako se v tisku od časa do časa pojavljajo članki, o katerih ni mogoče reči, da doprinesejo k boljšim odnosom med našima deželama. Poedini listi — „Salzburger Nachrichten“ n. pr. in nekateri drugi — objavljajo. včasih vsled nepoučenosti, včasih pa tudi na način, ki kaže, da se pojavljajo pri gotovih krogih tudi določeni nameni, posamezne informacije ali članke o naši državi, ki ne odgovarjajo stvarnosti pač pa škodujejo interesom obeh držav. Toda, pojavljajo se še druge stvari — tu pa tam se v tisku dajejo izjavam posameznih odgovornih voditeljev naše države o položaju koroških Slovencev razlage, ki gredo preko okvira in vsebine tega, kar je bilo povedano, to pa z namenom, da bi se v javnosti ustvaril vtis neke službeno razglašene jugoslovanske nezainteresiranosti za sedanjí položaj in pereče zahteve koroških Slovencev, kar niti ni potrebno, da bi tu posebej zavračali.

ZVABEK IN LABUD

Ali, vzemimo tretji primer — zadevo hidrocentral v Žvabeku in Labudu ter hidroenergetskega sistema v Visokih Turah. Avstrija in Jugoslavija sta sklenili pred vojno pogodbo o režimu na Dravi. Navzlic tej pogodbi so bile

na Dravi zgrajene hidrocentrale Žvabek in Labud, ki prizadevajo veliko škodo našima hidrocentralama v Dravogradu in Fali. Samo v času od avgusta 1945. do aprila 1950. leta so bile naše hidrocentrale oškodovane za 70.969.230 kilovatnih ur, pri tem pa še ni vračunana škoda, ki je nastala na naših cestah in progah zaradi neenakomernega vodnega stanja Drave, ki ga povzroča obratovanje avstrijskih hidrocentral na tej reki. Prav tako bo hidroenergetski sistem, ki ga grade v Visokih Turah in ki bo v zbiralnih bazenih zadrževal vode iz področja dravskega porečja, povzročil našim hidrocentralam in naši industriji ob obmejni reki ogromno škodo.

Toda vse to so vprašanja, ki jih je mogoče rešiti brez večjih težav, in ki bi jih bilo škoda ne reševati tem bolj, ker obstoje dobri sosedski odnosi — to pa prav vsled tega, ker so mnoga druga sporna vprašanja med Avstrijo in Jugoslavijo zadovoljivo rešena in ker je ustvarjanje dobrih odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo stvaren doprinos k miru v tem delu Evrope.

Da tako misli povprečni človek z one strani naše severne meje, se lahko prepričate če razgovarjate z Avstrijcem na cesti, v vlaku, v kavarini — ali kjer koli.

Velikodušnost le do tujcev

Kakor poroča „Socialistična korespondenca“, je bil na Dunaju drugi zvezni kongres „Volksdeutscherjev“, katerega se je med drugimi udeležil tudi avstrijski notranji minister Helmer. V svojem nagovoru se je gospod minister bahal z visokimi številkami, češ, da je „mala Avstrija samo v preteklem letu priznala nad 173.000 novih državljanstev.“ To pa pomeni, da je v tem času z družinskimi člani vred dobilo okoli 350.000 oseb na novo avstrijsko državljanstvo. Od teh je približno 200.000 takozvanih „Volksdeutscherjev“.

Čeprav bi hoteli verjeti, da je gotovo število teh ljudi po nedolžnem prišlo ob svojo domovino, čeprav vemo, da je njihova usoda brez dvoma res težka, mora vendar biti jasno, da je Avstrija s to svojo „velikodušnostjo“ dala zavetje tisočim bivšim Hitlerjevim petokolonašem, gestapovskim pomagačem ter izdajalcem in zločincem, ki so ob koncu vojne pobegnili iz svoje domovine, ker imajo na vesti obilo grehov zoper svoj lastni narod.

Če je Avstrija lahko tako velikodušna napram takim, deloma precej temnim elementom, tedaj naj nam pove gospod minister, ki trdi, da se SPOe kot garant osebne svobode najbolj zavzema za uvrstitev teh „iz domovine pregnanih“ v avstrijsko gospodarsko in politično življenje, kje je bila in ostala ta velikodušnost, ko so zaprosale za državljanstvo številne slovenske družine na Koroškem, ki že desetletja žive v okviru avstrijske države, a še danes nimajo avstrijskega državljanstva, ker so pač ves čas ostale zveste svojemu slovenskemu narodu. Precej je še takih družin na Koroškem. Ali pa vprašajmo gospoda ministra, kako je s to velikodušnostjo, če gre za uvrstitev kakega zavednega koroškega Slovenca v avstrijsko gospodarsko življenje, ki je kdaj zaprosil za službo v tej ali oni državni ustanovi, kjer imajo prav uplivni člani SPOe prvo in odločno besedo? Ni je te velikodušnosti, gospod minister, ni je, čeprav bi bila bolj na mestu, kot pa napram dobrnemu številu precej zloglasnih političnih beguncev!

Množična taborišča v Sovjetski zvezi

Člen 1 zakona o prisilnem delu, ki je v Sovjetski zvezi v veljavi od leta 1933, se glasi:

„Naloga kazenske politike proletariata za časa prehodnega razdobja je obramba diktature proletariata proti elementom sovražnih razredov, pa tudi proti omahljivcem med delavci.“

Kot vidimo, je ta formula zelo široka in je ni težko uporabiti proti vsakemu v Sovjetski zvezi.

Organizacija Združenih narodov se je že večkrat ukvarjala z obtožbo proti Sovjetski zvezi zaradi množičnih taborišč za prisilno delo. Prvi jo je obtožil Anglež Mayhew 7. februarja 1949. Sovjetski delegat Arutiunian je bil prisiljen pod težo dokazov, da je 23. novembra 1949 priznal, da je v Sovjetski zvezi v veljavi „Kazenska politika proletariata“.

Zgoraj omenjeni Mayhew je Organizaciji Združenih narodov dal naslednje podatke o sovjetskih koncentracijskih taboriščih za prisilno delo. V puščavi Kozak je kazenski center

v Karagandi, kjer dela nad 200.000 nesrečnežev. Približno milijon ljudi koplje zlato na Daljnem vzhodu ob reki Kolini. V taborišču na Pečori na Severnem Uralu dela okrog 900.000 ljudi. Pol milijona ljudi dela v taborišču Jagri. Poleg tega so še številna druga taborišča v raznih negostoljubnih krajih Sovjetske zveze. Po podatkih, ki jih je dal Mayhew, je na prisilnem delu v Sovjetski zvezi nad 10 milijonov ljudi. Podobne obtožbe so podale tudi nekatere druge mednarodne organizacije in posamezniki, ki so delali v Sovjetski zvezi. Inženir John Littlepage, ki je delal v sovjetskem podjetju za kopanje zlata v Sibiriji, trdi, da je bilo leta 1944 v sovjetskih taboriščih od 10 do 18 milijonov ljudi na prisilnem delu. Poljski socialist Viktor Alter, ki je bil v Sovjetski zvezi zaprt in obsojen na smrt, računa, da je tam 8 do 12 milijonov ljudi na prisilnem delu. Švicarska komunistka Elionor Lipper, ki je preživela 11 let v sovjetskih koncentracijskih taboriščih, pa računa, da je v sovjetskih taboriščih 15 milijonov internirancev.

PO ŠIRNEM SVETU

Rim. — Prvi tajnik bolgarskega poslaništva v Rimu Rasanlov je bil napaden v begunskem taborišču v Bagnoli blizu Neaplja, ko je pozival begunce iz Bolgarije, naj se vrnejo domov.

Adis Abeba. — V glavnem mestu Abesinije Adis Abebi je bil odprt mednarodni velesejem, v katerem sodeluje približno 300 razstavljalcev iz Abesinije in mnogih tujih dežel zapadne Evrope, Srednjega Vzhoda, Afrike in Amerike. Abesinija na tem velesejmu razstavlja predvsem živinorejske in kmetijske proizvode. Lokalna industrija je razstavila bombažne predmete, obleko, tkanine itd.

Novi Delhi. — Dne 18. novembra v dopoldanskih urah so zabeležili zemeljski sunek v tukajšnjem meteorološkem institutu. Domnevajo, da je bil epicenter tega sunka okoli 200 milj severno od Lhasse v Tibetu.

Atene. — Predsednik grške vlade Plastiras je izjavil, da ne bodo usmrtili 12 oseb, ki so bile nedavno obsojene zaradi veleizdaje. Med njimi je bil na smrt obsojen tudi znani član KP Grčije Nikola Belojanis. Plastiras je poudaril, da bodo to skupino pomilostili v skladu z ukrepi, ki so jih uvedli pri prihodu sedanje vlade na oblast. Po njegovih besedah pa ne bodo pomilostili nobene osebe, ki bi se že vnaprej bavila z uporniško dejavnostjo.

Teheran. — Okrog 500 študentov teheranske univerze je minulo nedeljo demonstriralo pred univerzitetnim poslopjem in zahtevalo ponovni sprejem izključenih študentov in znižanje šolnine. Pri demonstracijah so študentje metali kamenje ter ranili nekaj policajev. Potem je posredovala vojska, ki je z gasilskimi škropilnicami razgnala demonstrante ter blokirala poslopje univerze.

New York. — Ameriški odbor Židov je objavil vest, da se nahaja v sovjetskih koncentracijskih taboriščih na tisoče njihovih rojakov, ki so člani 2-milijonske židovske skupnosti v SZ. Sovjetske oblasti preganjajo židovske kolonije na Uralu in drugje.

Manila. — Vojaške sile, ki so jih pred kratkim poslali v Manilo, so vzpostavile red v vzhodni pokrajini otoka črnece na Filipinih, kjer je pri zadnjih volitvah prišlo do velikih spopadov, pri katerih je bilo precej ljudi ranjenih in ubitih.

Rim. — Minulo nedeljo je imelo gibanje italijanskih delavcev, ki sta ga ustanovila narodna poslanca in bivša člana Komunistične partije Italije Aldo Cuchi in Valdo Magnani, svoje prvo javno zborovanje v Rimu. Zborovanja se je udeležilo okrog 2000 ljudi.

Tokio. — Japonski javni tožilec je najavil čistko v javnem aparatu. Dejal je, da so v mesecu septembru ugotovili dva tisoč poneverb državnega denarja in nad dva tisoč primerov podkupovanja. Domnevajo, da so v okoli 60 tisoč takih poneverb udeleženi tudi višji javni funkcionarji.

Deželni zbor je zasedal

Včeraj popoldne je zasedal v deželni hiši koroški deželni zbor, ki je razpravljaj o deželnem proračunu za leto 1952, nadalje o ustanovitvi gospodinjstkih šol za gorske kmete ter končno o poročilu kmetijskogozdarskega odbora o uporabi državnih prispevkov in ERP-sredstev v gozdarstvu

Ker ob zaključku redakcije še nismo imeli podatkov o zasedanju deželnega zbora, bomo o tem poročali v prihodnji številki.

Ponarejevalci denarja v Italiji odkriti

Na ponovno zahtevo mednarodne policije so v Italiji uvedli preiskavo o široko organiziranem izdelovanju ponarejenih abesinskih dolarjev v bankovcih po 50 in 100 dolarjev. Ti dolarji so se pred nekaj meseci pojavili v Abesiniji; glavni razpečevalec je bil Piccolo, geometer, ki je zdaj zaprt v Adis Abebi.

Ugotovili so, da je bila tovarna ponarejenega denarja v Rimu v neki zasebni tiskarni in da je opravila največ dela v aprilu in maju t. l. Natiskala je približno 10.000 bankovcev po 50 dolarjev in približno 12.000 bankovcev po 100 abesinskih dolarjev. Poleg Piccola so pri ponarejanju sodelovali nekateri uslužbenci državnega poligrafičnega zavoda, od koder je izvirala tudi večina materiala za ponarejanje.

Zaplenili so del orodja za ponarejanje — litografske in tiskarske stroje, številčnike barve, pnevmatične stiskalnice in obločnice.

Glavni ponarejevalci in njihovi sodelavci so bili aretirani in bodo izročeni sodišču zaradi ponarejanja tuje valute.

Louis Adamič:

Mučenje

„Politični“ so bili v beograjski Glavnjači strašno mučeni, prav tako kakor v podobnih ustanovah za vzdrževanje zakona in reda v Zagrebu, Sarajevu, Skoplju, Cetinju in drugod. Eden izmed tajnih agentov v službi politične policije je bil neki bivši tajnik delavskega sindikata, ki je bil okradel društveno blagajno. Prišel je na zatožno klop, bil obsojen na kazen v ječi, vendar kmalu potem izpuščen, ker je privolil, da postane terorist. Nekateri drugi agenti so bili bivši belogardistični oficirji iz armade generala Wrangla. Dobivali so razmeroma nizko plačo — od 2000—3000 dinarjev na mesec — v resnici pa so si pridržali vse, kar so našli pri tistih, ki so jih aretirali. Bili so sami sebi gospodarji, z jetniki so lahko ravnali po mili volji in so lahko, kadar koli se jim je zljubilo, aretirali kogar koli so hoteli. Njih geslo je bilo: „Ustava? Ustava smo mi!“

Več ljudi mi je napisalo zgodbo svojega mučenja, ki so jo lahko dokazali z brazgotinami na lastnem telesu. In tukaj je ena izmed tistih osebnih, neizpodbitno verodostojnih povesti, ki pripovedujejo o političnem ozračju v Jugoslaviji pred desetimi ali petnajstimi leti in bolje označujejo domače pogoje morečih let med 1941—1943 kakor katera koli objektivna analiza.

... „Ko se je znočilo, sem mislil, da bom ponorel. Kri mi je razbijala v sencih. In obhajal me je vse premagujoč, nejasen strah. Potem je nekdo prižgal edino električno luč v sredini celice in počutil sem se bolje. Edino obraz in vse telo sta me strašno bolela.“

Bilo je proti koncu zime in v celici je postalo zelo mraz. Centralno kurjavo zapro, ko v večini sob zdolaj prenehajo uravodati. Tenki površnik mi ni veliko koristil. Zobje so mi glasno šklepetali, po vsem telesu sem se tresel in utripajoče mišice so mi še povečale vsako bolečino. Sem pa tja sem pomislil: tega ne zdržim več. Toda naslednjih nekaj dni me je naučilo, da razen smrtnih ran skoraj ni meja tistemu, kar lahko zdrži človeški organizem.

Bilo je menda še zgodaj ponoči, ko je v mansardo stopil Kosmajec. Vprašal je nekoga, ali mu jeme tako in tako. Nato pa: „Ajdel!“

Bom jaz naslednji? Čakal sem, tresoč se od mraza in strahu. Na hipe nisem mogel dihati, samo sapo sem lovil. Krčevito sem stiskal roke, pa jih nisem mogel čutiti — čuden je bil ta občutek brezčutnosti.

Naposled sta dva moža prinesla nazaj jetnika z imenom tako in tako in ga spustila na tla, medtem ko je glasno tarnal. Bila sta v civilni obleki, brez jopičev, z zavihanimi rokavi — kakor dvojica krvnikov pomočnikov. Premolknila sta. Prvi je vprašal drugega: „Ali veš, koga zdaj hoče?“ „Mislim, da vem, če ga bom le mogel najti.“ Obrnila sta se proti meni in po bliskovito me je bil sam nagon. Sedel sem tisto, pridržujoč sapo, medtem ko mi je srce neenakomerno razbijalo. Bil sem nared, da bi brcal, tolkel, grizel, praskal, kričal. Približala sta se mi. „Ne, ni pravi,“ je rekel drugi možakar. „Tale tukaj!“

„Ajdel!“ Odpeljala sta ga.

Bilo je strašno, sedeti tam v poltemi, drgetajoč in bolan, poslušati stoke in krike ter si predstavljati, kaj počno s svojo žrtvijo. Tovariši, ki so prišli živi iz Glavnjače, so mi že pripovedovali o vseh mukah. Morda mu zdaj zatikajo igle v nohte, mu stiskajo mode v posebne klešče ali jih obtežujejo z opekami, težkimi po dva kilograma, potem ko so mu privezali roke na stenske kavlje, da ne bi mogel sestiti — ali... Želel sem si, da bi bil jaz naslednji: olajšalo bi me.

Čez več ur so ga prinesli nazaj. IhTEL je iz dna prsi. Postavili so ga na noge; strašno je zakričal in padel na obraz, policaja brez jopičev pa sta planila v smeh. Dve uri so ga topli po podplatih, ki so bili zdaj dvakrat večji kakor navadno in križem kražem prepreženi z zarezami.

Toda moj odnos do tistega, kar se je dogajalo, je postajal bolj in bolj odločen. Dobival sem napade besnosti, ki sem jih komaj zadrževal. Ure in ure sem si izmišljal muke za Kosmajca in vse druge. Bilo mi je jasno, da je maščevanje nekaj nizkega, toda nisem si mogel pomagati. Želel sem, da bi videl muke in tudi sam mučil kralja Aleksandra in vsakogar v njegovi službi; mučil ves razred, na deset tisoče ljudi iz tistih beograjskih družin, zaradi katerih so mučili nas. Toda tisto, kar sem doživljal v Glavnjači, me je včasih spravilo v blazno sovraštvo do vsakogar, od kralja pa do najnižjega žandarja.

Ta noč je bila najhujša, pa tudi najvažnejša v mojem življenju. Doslej sem se bil v svojem

mišljenju in delovanju kot komunist veliko ukvarjal s teorijami kljub svojemu proletarskemu rodu. Zdaj pa sem videl neizprosni prepad, strašno globino razrednega sovraštva. Zdaj sem vedel in čutil, za kaj prav za prav gre. Boj! Boj do smrti!

Zjutraj drugega dne, ki sem ga prebil v Glavnjači, so pripeljali nove jetnike. Nekateri so že bili pretepeni; njihovi obrazi so bili otekli, črni in višnjevi, ali pomazani s strjeno krvjo. Nekateri so le s težavo hodili.

Od tistih, ki so bili v celicah, so jih odpeljali kakih dvanajst. Mislim, da so nekatere postavili pred sodišče za zaščito države; druge so prepeljali v staro Glavnjačo, še druge pa izpustili. Nekateri očitno niso bili mučeni, vsaj videti ni bilo. Več jih je nosilo imenitne obleke, celo kožuhe. In na tistih je bilo najmanj opaziti, da bi bil kdo z njimi slabo ravnal.

Sčasoma so nekatere izmed nas iz mansarde prestavili v celice vzdolž hodnika. Šestorico so nas porinili v luknjo, v kateri toliko da smo še mogli sedeti. V enem kotu so bili svežnji z

zaplenjeno komunistično literaturo in dežurni nam je dovolil, da smo jo razložili po tleh ter sedli ali se naslonili nanjo.

Vseh mojih petero tovarišev so mi bili tujei. V mansardi so bili že več dni. Razen nekaj pripravljalnih udarcev še niso poskusili mučenja. Trije so bili že prej v Glavnjači: dva srbska rudarja in hrvaški železničar, vsi komunisti. Izmed ostalih dveh je bil eden Črnogorec, prav tako komunist; drugi, kmet iz Vojvodine, pa je bil po političnem prepričanju zemljoradnik.

Vsakokrat je minilo nekaj ur, ko so šli mimo nas možakarji z zavihanimi rokavi. Kadar so prihajali, so prinašali mučeno telo; kadar so odhajali, so peljali ven novo žrtev. Vsakokrat ko so šli mimo, je naša celica umolknila.

Hrvaški železničar je že bil v Glavnjači z Bracanovičem in nam je povedal, kako je le-ta umrl. Slišal sem bil to zgodbo že prej.

Mislim, da je le malo ljudi pretrpelo takšne muke kakor „Brac“. Bil je malone sedem čevljev visok in lepo razvite postave: pravi srbski velikan. Strl je okove na zapestjih in verige na

Medved Capljač opazuje človeka

Godrnjavs se je nenadoma ustavil. Nategov val je vrat, vohal okoli sebe.

„Kaj je?“ je vprašal Capljač. Bil je radoveden.

„Tiho!“ je oče copotnil s šako. „Človek je.“

Človek? Capljač je že slišal o človeku. Oče in mati sta se večkrat pomenkovala o njem. Vselej je nategov ušesa, a ni slišal nič dobrega. Samo slabo. Človek mora biti velik, da se ga celo oče boji. In močan najmanj za deset medvedov. Capljač si je le tako mislil, tega ni mogel vedeti. Še nikoli ni videl človeka. Bal se ga je. Obenem se ga je polastila strašna radovednost.

„Kje je človek?“ je vprašal.

„Tiho!“ je rekel oče. „Ne bodi siten!“

Godrnjavs se je okrenil in hlačal nazaj v hrib. Ves čas je obračal glavo in ni nehal vohati. Gobec se mu je kar tresel, oči so se mu svetile.

Capljač je drobil za očetom. Mislil je na človeka.

„Oče, pokažite mi ga!“ je zasitnaril.

Toda oče ga je samo grdo pogledal.

Po kolovozu je prišel lovec. Preko ramena mu je bila obešena puška. Na zelenem klobuku je nosil šojina peresa.

„Ali je tisto, ki hodi po dveh nogah?“ je zašepetal Capljač.

„Da. Tisto je človek.“

Capljač je gledal, gledal, gledal. To je človek? Bolj ko ga je gledal, manj strašen se mu je zdel. Saj ga ni bilo nič v primeri z očetom.

„Majhen je,“ je rekel.

Godrnjavs mu je zapretel z očmi, naj bo tiho.

Molčala sta. Lovec je izginil za ovinkom.

„Majhen je, to je res,“ je tedaj spregovoril oče. „Tudi močan ni. Toda hud je, hud. In bolj zvit kot lisica. Vsega si izmisli. Ta, ki si ga videl, je najhujši. Zelezen pihalnik nosi čez ramo. Zagleda te in te z njim pokadi, pa je po tebi.“

Capljač je poslušal z gobcem in z očmi.

„Pa tisti, ki ne nosijo takega pihalnika?“

„Tisti niso tako hudi. Pa pokličejo druge.“

Če jih je več, je hudo. Najbolje, da se človeku ogneš s poti. Nič mu ni zaupati.“

Tak je bil očetov nauk o človeku.

Že sta hotela oditi, ko je prišla po poti ženska. Koš drv je nosila na hrbtu.

„Ali je tudi to človek?“ je vprašal Capljač.

„Tudi,“ mu je odgovoril oče. „Toda ta ni hud. Čakaj, boš videl.“

Godrnjavs je zavil gobec in povohal na desno in na levo. Lovca ni bilo več v bližini. Postavil se je na zadnje šape in grdo zamomljal.

Ženska ga je zagledala. Zavpila je, vrgla koš na tla in pobegnila.

Capljač se je od smeha valjal v listju.

„Zdaj pa pojdiva,“ se je tudi oče držal na smeh. „Če se vrne človek s pihalnikom, bo slabo.“

Naglo sta jo pobirala skozi grmovje.

France Bevk

V Trst

Šla sva v Trst. Cesta se je motno belila iz mraka. Naš voz, poln krompirja, je počasi škripal naprej. Oče je poganjal vola in se pogovarjal z njima.

Zdaj pa le grem v Trst. Kdo ve, kakšno je neki tisto morje, tista velika voda? Morda desetkrat večja kot naš domači kal, morda petnajstkrat. Dalje ni šla moja drobna misel.

Voz je škripal, vola sta sopihala. Topel jutranji vetrič je poljubljal gmajno in brin. Zaspal ptiček je prhnil iz grma. Pomlad je dihal med stenjem.

Mimo so drdrali lahki mlekarški vozički. Mlekarice so se glasno pozdravljale. Z njimi so hitele peš z ročnimi vozički.

„Dobro jutro!“

„Bog daj, bog daj!“ Vsa cesta je oživela od veselih glasov.

Mrak se je redčil. Prve hiše so se pojavile ob cesti.

„Ali smo že v Trstu?“

„Še ne. Na Opčinah smo.“ Pred znano gostilno smo se ustavili. Vola sta si oddahnili, oče je popil kozarček tropinovca, meni so dali žemljo.

Na Openskem vrhu smo bili. Še zmeraj sem se drhteč privijala k vrečam.

„Marička!“ je poklical oče.

Izvelel me je izmed vreč in vzel v naročje. „Alf vidiš?“

Neznansko lepa bajka je ležala pod nama. Morje je ležalo v polmraku neskončno in tajinstveno. Neštivilne pestre luči so utripale ob njem in na njem, kot da je palo nebo v morje. Vse sama neskončna lepota.

Misel in občutek sta obstala. Gledala sem molče.

Oče me je zopet posadil med vreče. Šli smo po stari cesti nizdol.

Med velikimi hišami je morje izginilo očem. Luči so ugašale. Hrum velemesta nama je hitel naproti. Opomogla sem si in si ogledovala mogočne hiše. Vse je prekašalo moje pričakovanje.

Na trgu sva bila. V kanalu so mirno stale velike ladje. Novo čudo.

Prave ladje na morju, ne lesene v koritu ali papirnate, v skladi. Tiste, ki so bile pri kraju, sem potipala, da bi se prepričala, če so zares ladje.

„Ne hodi predaleč, da se mi ne izgubiš!“ je svareče rekel oče. Prodajal je krompir, jaz pa sem goltala z očmi veliko ladjo, ki se je pripravljala k odhodu.

„Sem pojdi!“ Dal mi je v roke bič in me postavil pred vola. „Pazi na živino!“

Krompir je bil prodan. Nosili so ga v skladišče.

Na trgu je bil vse večji direndaj. Ljudje so prodajali in kričali. V delavnicah je tulilo. Okoli nas so se zgrnile okoličanke s plenirji, polnimi raznih pridelkov.

Oče se je vrnil. Pognal je vola iz gneče žensk in jerbosov.

Voz se je prijetno pozibaval v reber.

Spet se je morje razprostiralo pod nami. Vetrovi so ga rahlo božali. Vse drugačno je bilo v soncu. Jadrnice so plule po njem kot bele ptice.

Mara Husova

IZ KNJIGE MOJA RODNA DEŽELA

nogah, nato pa se skoraj celo uro bil po pisarni s šestnajstoročnimi tajnimi agentov in žandarjev. Na mestu ga so ubili samo zato, ker so hoteli da bi govoril. Bil je kriv najhujših zločinov v njihovi knjigi, zakaj bil je član Kominterne za Balkan; bil je v Rusiji in eden izmed voditeljev KPJ... Naposled se jim je posrečilo, da so ga obdržali v okovih in preizkušali na njem najhujše muke, ki si jih je mogoče zamisliti, da bi izčrpali njegovo nadčloveško moč. Z gumijevkami so mu razbili podplate v krvavo zmes. Položili so mu žerjavico pod pazduhe in mu privezali roke tesno k telesu, dokler ni žerjavica ugasnila. Zabili so mu igle za nohte, mu zmečkali spolovila. Končno so mu polomili vse členke na prstih, drugega za drugim. Na vsa njihova vprašanja je odgovarjal samo s strahšanskimi kletvicami kakor jih znaajo samo Srbi. Dražil jih je s smehom, medtem ko mu je žerjavica cvrčala pod pazduhami. Povedal jim je, kaj se bo zgodilo z njimi in njihovimi gospodarji, ko bo na Balkanu zavladal komunizem. Nikoli ni izgubil zavesti. Nesli so ga nazaj v celico in ležal je na tleh, ki so bila prekratka za njegovo veliko telo. Ni se mogel ganiti. Toda njegov duh je bil jase in živ in povedal je svojim tovarišem v celici, kaj se mu je pripetilo. Ko so ostale jetnike odpeljali iz celice, je klical za njimi: Toda nocoj imam občutek da me bo požrla tema! Ni se motil. Ponoči je bilo slišati v celici strele in nekaj dni pozneje so časopisi prinesli uradni policijski komunikate, da je „največji zločinec Bracan Bracanovič, Stalinov osebni agent v Jugoslaviji“ bil ustreljen, ko je „skušal pobegniti“ iz Glavnjače. Zdaj se vsako leto razcvetejo na njegovem grobu rdeče rože...

Nekega popoldneva so proti večeru prišli pome. Eden izmed tovarišev v celici mi je zašepetal: „Ne daj, da bi kaj izvele iz tebe!“

Odpeljali so me v pisarno. Vujkovič in Stojkovič sta bila tam. „Izbiraj“, je rekel Vujkovič. „Povej nam, kje je X in kaj se je zgodilo z literaturo, ki jo je prinesel v državo pred dvema tednoma, ali...“ pokazal je na dolgo gumijevko, dve vrečici s peskom in tri debele svinčnike na pisalni mizi... „ali pa ti bom dal poskusiti tole. Z vrečicami bomo premlatili tvoje ozke prsi, da tega nikoli ne boš pozabil.“ Tole“, dvignil je gumijevko, „je eden izmed glavnih členov naše ustave. In če ti stisnemo med prste tele svinčnike, jih lahko lepo natančno zlomimo.“ Govoril je z lenim, malomarnim glasom, ki je zvenel utrujeno.

Tedaj je Stankovič osorno bevsnil: „Govoril“ — in že sem bil na tleh, on in Vujkovič pa sta bila na meni. Prvi me je tolkel z gumijevko po glavi, drugi pa mi je klečal na trebuhu.

„Govoril Kje lahko najdemo X-a?“

Nisem mogel govoriti

Vujkovič je vstal, me brenil v obraz, potlej pa sedel k pisalni mizi in pričel tipkati. Ne da bi dvignil pogled, je dejal Stankoviču. Daj ga!

Stankovič mi je sedel na želodec, se dvignil in spet se spustil name z vso svojo težo. Tako je šlo dalje, dokler nisem izgubil zavesti. Še mesece potem sem pljuval kri.

Ko sem prišel k sebi, sem slišal Stankoviča, da je preklinjal nekoga zaradi ne vem katere reči. Potem je rekel žandarju: „Pelji ta komunistični izmeček v celico!“ Govoril je, kakor da sem ga pričel dolgočasiti.

Ko me je žandar vlekel ven, je Vujkovič, sedeč še zmeraj pri pisalnem stroju, dvignil pogled in rekel: „Videla se bova jutri...“

Obdržali so me v Glavnjači še dva meseca, dokler niso izginili vsi zunanji znaki mučenja. Bilo je veliko drugih jetnikov v takšnem stanju kakor jaz. Naše celice so bile ločene od tistih, kamor so prihajali novi jetniki. Dvakrat na teden je prišel k nam zdravnik.

Počasi, počasi sem se pričel spet čutiti človeka. Včasih sem poslušal zgodbe o mučenju s čudnim, odsotnim zanimanjem. Slišal sem o primerih, ko so možje bili mučeni vpricho svojih žena in narobe, dokler niso mogli več prenašati muk, ki jih je trpel drugi, in so govorili. Slišal sem o ljudeh, ki so se zlomili in povedali vse, kar so vedeli. Slišal sem o nekem človeku, ki je pričel vpiti: Naj živi kralj Aleksander! — nato pa so mu jih agenti, rjoveč od smeha, še več naložili.

Potem je prišla razprava. Izvedel sem, da bodo sodili mene in še ducat ali več komunistov zaradi „manjših zločinov proti državi.“

Ko so nas privedli na dvorišče, da bi nas odpeljali na sodnijo, smo videli, da je pomlad. Zrak je bil čudovit. Zapeli smo „Internacionalo“...

Boris Pahor:

NJENO KRILLO

Bil je zvezdnat avgustovski večer in miramarsko obrežje je svežil razposajen vetrič. Pritekel je bil skrivaj z gmajne po brežini navzdol ter se v mraku svoboden igral na samotni obali. Nekje je sicer v zavetrju onstran ceste igral majhen orkester, tudi so gladek asfalt od časa do časa osvetile avtomobilске luči, toda ob morju je bilo kljub temu temotno in tiho. In tu se je kraški vetrič poredno smehljaj, skakljaj z obale na školje, pobožal krotko morje in pritekel spet nazaj, se sankal nato po praznih klopcah pod vitkimi platanami. Ob zasedeni klopi pa se je prihulil zaljubljenecema med lica ter odpihnili komaj rojeni puh.

In prav takšna je bila Živka.

Ogrnila si je z rdečo volneno jopico rame na in zdaj lovi njene krajce, ko veter plahita z jopico in ji jo hoče ukrasti. Hodi po obrežju kakor fantič in tudi sune Ratka z ramenom kakor mulci, ki se vračajo popoldne s kopanja s kopalnimi hlačkami prek rame:

„V morje te bom pahnila“, reče.

„Daj!“

„Kakor sidro boš čofnil v vodo!“

„Morebiti pa boš čofnila prej ti“, je rekel Ratko in jo ulovil za roko.

„Hahaha“, se Živka smeje, njeno zapestje se izmuzne iz prijema in ona teče kakor deček, ki je za šalo ukradel ribiču pipo.

Potem se prav ob robu ustavi in ponižno čaka, da je on spet ob nji. Ratko je ujet v zvezdnat večer, v tišino mrakotnega morja in zato jo nalahno objame okoli ramen. Živka nekaj časa potrpežljivo in krotko molči, nato pa se mahoma zasukne in ulovi Ratka čez pas: „Hahaha“, se smeje.

On se brani njene mlade teže, ona pa reži: „Zdaj boš šel k ribam v goste!“ vzkligne. Bojujeta se nad temnimi školji, njun smeh se peni kakor ponočna voda med školji in vetrič draži zdaj Živka zdaj Ratka, jima kuštra lasé, jima prinaša koščke glasov iz trobente, iz klarineta, iz violine orkestra onstran avtostrade.

Potem Živka spet beži in ima v roki jopico. Potem séde na klop in glasno pihne skozi nos. „Ufff“, se oddahne.

Vseokoli je tišina, samo luči mežikajo na morju. Ko pa Ratko prižge cigareto, se Živka spomni, da ni več trudna in „uf“ spet pihne v žigalico.

„Živo srebro“, pravi Ratko in se smeje „Ti si živo srebro.“

„Ha ha ha, po koliko je zdaj kilogram — srebro?“ norčavo sprašuje.

Simon Gregorčič:

Pozabljenim

Vseh mrtvih dan!

Na tisto tiho domovanje,
kjer mnogi spe nevzdravno spanje,
kjer kmalu, kmalu dom bo moj
in — tvoj.

nocoj se vsul je roj močan,
saj jutri bo vseh mrtvih dan,
vseh mrtvih dan!
Bledo trepečo nad grobovi
tisoč svetil,

in križe, kamne vrh mogil
jesenski venčajo cvetovi —
vseh mrtvih dan!

Kjer dragi spe jim po pokopi,
kleče, solze živečih tropi,
oh, dušo tre jim žal in bol;
pod zemljo pol, na nebu pol
nocoj jim je srce:

na grob lijo grenke solze,
v nebo gorke prošnje!
O, le klečite, le molite,
po nepozabnih vam solzite,
da bode grob od solz rosan,
saj jutri bo vseh mrtvih dan,
vseh mrtvih dan!

Solzite,

molite! ...

In jaz?

Ko misli vsakedo na svoje,
koga, koga pa srce moje
spominja se tačas?
Vas, zabljene grobovi,
kjer križ ne kamen ne stoji,
ki niste venčani s cvetovi,
kjer luč nobena ne brli.

O, če nikdo
nocoj se vas ne spomni,
pozabil ni vas pevec skromni
in pa — nebol!

In mu je, da bi jo zaklenil v objem in je ni izpustil, dokler bi ne prešla vsa vanj njena igrivost, njen nagajivi smeh in poredne iskre iz njenih zlatih zenic. A je miren in priden, kajti če ne, bo spet tekla po obrežju in igrala skrivnico s kraškim vetričem.

„Lej, koliko luči je na morju“, mehko reče Ratko.

„Kakor novo mesto, ki bi ga rodila noč.“

„In vse to so ribiški čoln!“

„Kakor beneški otok sredi lagune ponoči“, reče Živka in se zdi, da bo zdaj zbrana in krotka.

Iz teme polzi počasi čoln vzdolž brega, a ni videti čolna, samo motno postavo sedečega ribiča je videti, ki jo rumeno osvetljuje luč z dna čolna.

„Kakor da sedi na svetilki“, poredno ugovori Živka.

„In tiste luči na odprtem morju: kakor koradni otok, ki bi ga noč dvignila na površino!“

„Dvignila?“ vpraša Živka. „Noč dvignila?“

Nato: „Oplal!“ vzkligne in se s skokom dvigne s sedeža in ga zagrabi za roko in teče in ga vleče za sabo: „Haha, dvignila!“ se smeje v veter.

To je Živka, neugnana kakor delfin, ki je priplaval ponoči do brega in do kopališč in svoboden poskakuje in tolče z repom oljnato vodo in šviga ob školjih kakor igračasta podmornica veselih dni.

„Ti, fantič, ti“, reče Ratko.

„Da, žal mi je, da nisem fantič“, ponarejeno resno pravi in sope. „Svoji mami sem očitala, zakaj ni raje prinesla fantiča na svet.“

„Postala bi kapitan“, reče Ratko.

„O, sem že vrtela tisto kolo“, prešerno reče.

„Mlad, stasit in od sonca ožgan kapitan me je povabil v svojo utico in tam sem vrtela zobčasto kolo!“

„Pa je ob tebi kapitan pozabil na smer in zavozil v plitvino!“

„Hahaha“, se smeje.

In je, ko da imaš žganje v žilah ob nji. Si nestrpen kakor otrok, ki so mu obljubili vožnjo z vlakom, prvo vožnjo z vlakom ali prvo vožnjo s parnikom po morju.

Morje je zdaj rahlo vijoličasta, rahlo temnosiva ravan, a je ob Živki tudi ravan, ki se na obzorju komaj vidno dviga kakor čudežna reber noči. Onstran nje se začenja prepada, v katerega je štrbunknilo ob zatonu sonce, ribiške luči pa so iskricé, ki jih je sonce pozabilo na robu prepada in kraški vetrič jih dresa, da morajo plesati z njim.

„Hahaha“, se smeje Živka in teče k fontani, ki stropota na obrežju.

„Zdaj bom pila“, pravi.

Toda ko je Ratko ob nji, se zakroži, zajame vode v dlan in mu jo pljusne v lice:

„Hahaha!“ se reži in spet teče z jopico v pesti.

Ko jo Ratko ujame, se oddahne:

„Zdaj sedita“, spokorno reče.

Zdaj ni daleč balkovljanski portič, zdaj je mrak manj vabljev in manj skrivnosten. Redki parčki se počasi vračajo, roke okoli pasu, lice ob licu:

„Haha“, se zasmeje Živka na klopi in zaljubljenca se v zadregi obrneta.

„Ti“, je rekel Ratko in jo prijel za roko.

„Zdaj nisva več sama.“

A Živka skomigne z ramen in se smeje. Stiska si rdečo volneno jopico na prsih in se smeje. Vrže glavo v znak in se smeje. Je resnično dekle, je resnična Živka, ki stanuje v tržaškem mestu, v ulici tej in tej, a je obenem v nji pravljica svatba poletne noči z vetričem pod srebrnimi zvezdami na prostrani gladki planjavi. Je dekle, ki ni videlo ne zločinca ne krvi. Je čista vedrina. Je neomadeževani kristal dekleškega srca.

„Hehehe“, se smeje, ko da se roga njegovemu zamišljenemu molku.

„Kje si se vzela“, pravi Ratko in kima z glavo. „Kje si se pa ti vzela?“

„Sem pala dol“, nagajivo reče. „Kakor tistale zvezda tam“, vzkligne.

Toda ko on dvigne glavo, nenadoma sproži kazalec v konec njegovega nosu in se glasno smeje: „He he he.“

Vrgla je glavo vznak in smeje se v nebo, da ji lasje bingljajo z naslonjala rdeče klopice: „He he.“

Tedaj jo je Ratko ujel za roke in se sklonil nad njenim obrazom. Pritisnil je ustnice k njenim, a ona jih drži trdo sklenjene in vije roke, dokler jih ne izvije iz njegovih dlani:

„Brrrr“, pravi in kremži obraz. „Brrrr.“ In si z roko briše ustnice, si jih oslini in spet briše.

„Z morsko vodo bi jih morala oprati“, pravi. „Brrrr.“

Potem se smeje: „Lej lej! kaj je tista luč?“ začudeno vpraša. In ko se Ratko obrne, sproži kazalec v njegov uhel in se dvigne in hiti po obrežju. Kakor deček, ko je zadremal in zakinkal z glavo.

Avtomobilске luči švigajo po asfaltu, svetilnik pa nosi na sprehod svoje dolge žarke po morju in po kopnem:

„Je kakor dekle, ki bi vrtelo nad glavo svetle, bele trakove“, igrivo reče Živka o svetilniku.

Nato sta v tramvaju in potniki ju opazujejo.

Potniki so ob Živki začudeni, kakor da je nenadoma pljusnilo morje z brega v tramvaj in oškropilo obraze in sedeže. Kakor da je nekdo nepričakovano stresel koš školjk pod njihove noge. Kakor da je stresel košaro živih rib. Ozrejo se s sprašujočim pogledom na Ratka, toda on se veselo namuzne Živki. Skoraj da niti on ne verjame, da je to Živka, po priimku tako in tako, ki stanuje v ulici tej in tej, a to je vendarle resničen barkovljanski tramvaj številka 6, ne? in resnično teče po tračnicah, ne? Kakor vlak teče in sklepi pojejo pod kolesi kakor pod vlakom. Tramvaj brzi proti morju luči, ki je tržaško mesto v

Pastirica kravce pase

Pastirica kravce pase,
ona ima svoje špase;
pastir pa prav: juhe juhe,
na planincih lušno je!

Na planincih lušno biti,
kjer je dosti mleka piti;
pastir pa prav: juhe juhe,
na planincih lušno je!

Na planincih sonce sije,
ko dolince megla krije;
pastir pa prav: juhe juhe,
na planincih lušno je!

noči, a teče tudi v vso mladost nazaj, v vsa otroška leta nazaj; skozi vse sonce morskih poletij; skozi vse jadrnice in vsa jadra; skozi ves pesek in ves prod. Živka vodi za Ratka tramvaj nazaj v njegovo mladost in Ratko se ji smehlja pred začudenimi potniki. In tedaj sta kakor dva zarotnika in ona, ta neugnani in uporni fantič, ga prisrčno primé pod pazduho v njenih zenicah se utrmeta dve zlati luskinici.

Nato hodita po pločnikih, ki so polni ljudi kakor prostori med stojnicami na semanji dan. Neonski napis curlajo na pločnike in na gnečo rdečo in zeleno in oranžnato prho. Tramvaji križajo avtobusom pot, iz avtobusov se vsipajo ljudje kakor pesek iz tovornih avtomobilov, semafori na križišču mežikajo v vse smeri in se posmehujejo gnečam, ki se drenjajo v omotici barv in zverženega šuma, mimo volilnih lepakov.

„Zdaj sem žejna“, reče Živka.

In tako sta sedla v kavarno.

Tu je tišina; šumot se vali nekje v daljavi. Sta kakor v svetli jami, daleč od spenjenega morja. Toda tudi tukaj je morje pričujoče. Tiho in blago pričujoče. V rumeno malto so po stenah zapičene velike školike, ki imajo blesk biserne matice. V malto so tudi ujete velike morske zvezde, nad njimi pa so vzdolž zidov mornariške luči kakor na jarbolih. Je še mreža na svetli polici pred neonsko lučjo, je še v majhni vdolbinici v zidu drobna karavela z malimi lučicami na krovu in na jarbolih. So vse okoli po stenah majhni obešalniki, a ti obešalniki so drobni morski konjiči. In na spod-vihan rep morskoga konjiča obesijo jopič, ko sedeš k mizici.

Zdaj je Ratko obesil na morskoga konjiča Živkino volneno rdečo jopico. Zato je Živka vsa bela v belem krilu in v beli jopici. Snežno belo blago, vse okoli pa je rob njenega krila okrašen z narodno vezeno, in prav tako je okrašena jopica.

„Kakor na parniku“, reče Ratko in se ogleduje.

„Samo noge mizic bi morali pritrditi!“ vzkligne Živka.

„Da se ne prevrnejo, ko se parnik zaziblje?“ „Hahahaha“, se smeje Živka.

„Ob tebi je zmeraj vse kakor na nemirnem morju!“

„Kaj sem jaz kriva, če se vsi držite kakor upokojenci?“ reče in srkne iz kozarca, njene oči pa se iskrijo v rumenkasti luči zida s školjkami v zlati malti.

„Bolj primerne imena ti niso mogli dati!“ reče Ratko.

„Beži, beži, čuk“, porogljivo vzdihne.

„Takšne ljudi, kot si ti, bi moralo stvarstvo imeti v zalogi in jih preseliti na zemljo ob koncu vojne, taborišč, mučenj in zaporov.“

Živka ga poredno motri, nato skomigne z ramen:

„Hm“, pomilovalno hrkne. „Kakor da bi jaz ne bila v zaporu!“

Motna senca se rodi v njenih zenicah, kakor rja na rumeni resici, a takoj izgine:

„Lej tudi okna so okrogla kakor pod krovom“, pravi in kaže odprta okenca.

„Živka.“

A ona ga ne posluša, se nasmehne okroglemu natakarku, ki nese pivo ameriškega vojaku in dekletu v kotu, in natakark v zadregi zakroži z glavo.

„Ta ni nič podoben mornarju“, reče Živka in se smehlja.

Nato se smehlja Ratku: „Aha, o zaporu si rekel? To je bilo stenic nič koliko v tistem italijanskem zaporu! A smo bile vseeno dobre volje, kaj pa misliš. Če je katera začela sitnari, smo ji zažugale, da ji bomo spustile steno v usta, ko bo spala — in vse je šlo spet kakor po olju.“

Ratko gleda v kozarec, potem se njegov pogled ustavi na njenih očeh. Toda Živkine oči se poredno smejejo:

„Nekega dne sem zaprla nuno v celico“, reče. In se smeje kakor vetrič, ki se igra v šartkah in brbota s flokom:

„Saj je nuna imela ključce, a od znotraj ni mogla odpreti, hehehe.“

Nato se ozre po kavarni, ko da se je zavedla, da ni na obrežju:

„Ah kaj“, vzkligne in zamahne z roko.

Nato pravi: „Hodila sem po praznih hodnikih, mimo celic, dokler nisem srečala pometarja: Nuno pojdite rešit, v celico sem jo zaprla sem rekla.“

Ratko jo pazljivo gleda.

„Mi ne verjameš?“ vpraša Živka. „A je bilo prav tako. Potlej so hoteli, da prosim nuno na kolenih odpuščanja. Ne, sem rekla, pa me zaprite; šest mesecev manj šest mesecev več — prava reč! Pa je bila moja mama v celici z mano in je moja mama hotela prositi zame nuno kleče odpuščanja. Ne, sem rekla, Slovenci smo v italijanskih zaporih, zato ker nismo tam zunaj hoteli klečati, tudi tukaj ne bo nihče klečal!“ ponosno reče.

In v očeh se ji vžge, ko da je njena igrivost kresnila v zlat kamen. Zdaj, ko se ne smeje več tako prešerno, se zdi, da so tudi njeni temni lasje našli priložnost, da poudarijo plemenito oblino njenega lica. Da, kajti samo nevsakdanje, plemenito srce zna pretočiti tragiko v duhovitost, zna predati težke spomine razposajenemu vetriču, kakor Živka na obali.

„Kaj me tako opazuješ?“ vpraša.

„Kaj tako“, je rekel Ratko in se nasmehnil.

„Mar naj se držim ko mila Jera?“ še vpraša. Nato pravi: „He he, saj sem se italijanskim vojakom režala, ko so obkolili hišo in nas vse odgnali. Kričijo vame, da jim slina frči iz ust, pa jim rečem: „Prinesite mi dežnik, če ne, me boste vso zmočili z vašimi pljuanci.“

Ratko je položil dlan na njeno roko, a njena roka zdaj rahlo drhti. Tudi njene veke so zdaj priprte, da sta zlata plamenčka zastrta v njenih očeh. Kakor da je vetrič potihnil v Živki in hkrati tam, zunaj mesta, na obrežju. Tudi školjke in morske zvezde po stenah so zdaj prav medel okras dolgočasni kavarni. Tudi morski konjiči na zidu prav porogljivo obešalniki. Samo njeno snežno belo krilo in njena jopica se brezmadežno belita, motiv narodnih vezenin pa ju obroblija z risbami živo sinjih, živo rdečih in živo rumenih križcev.

Stisnil je njeno roko in rekel: „Lepo krilo imaš, Živka.“

„Sem si ga sešila v italijanski internaciji“, vedro in hvaležno mehko reče Živka.

In tedaj mu je bilo, da bi se kljub natakarku sklonil ter neugnani Živki poljubil pisane, izbrane vezenine na robu belega krila, ki si ga je sešila v internaciji.

KOLEDAR

Sobota, 24. november: Janez.
Nedelja, 25. november: Katarina.
Ponedeljek, 26. november: Silvester.
Torek, 27. november: Virgilij.

SPOMINSKI DNEVI

24. 11. 1906 Umrli v Gorici pesnik Simon Gregor-
čič.
25. 11. 1914 Umrli skladatelj Davorin Jenko —
1923 Umrli v Rogaški Slatini, pokop-
pan v Ljubljani, pesnik in pisatelj
Josip Stritar.
26. 11. 1855 Umrli v Carigradu veliki poljski pes-
nik Adam Mickiewicz.
27. 11. 1943 Padel narodni heroj Ivo-Lola Ribar.

BISTRICA NA ZILJI

V nedeljo dne 18. novembra smo se poslo-
vili od daleč naokrog znanega trgovca in go-
stilničarja Antona Achatza pd. Proja na Ziljski
Bistrici. Ob desetih dopoldne smo ga spremili
k zadnjemu počitku. Številna množica je pri-
čala o splošni priljubljenosti Projevega očeta.
Komaj 60 let starega ga je kruta usoda odr-
gala svoji družini.

Poznamo ga vsi kot dobrega trgovca in go-
stilničarja, a tudi kot človeka, ki ve za svoje
mesto v težkih časih. Naši izseljenci se ga
hvaležno spominjajo. Saj jim je stalno pošiljal
pakete v daljnjo tujino in celo borci za svobo-
do so našli pomoč v njegovi hiši.

Čeprav rajni drugače ni čutil z našim ljud-
stvom, vendar ni spadal med one kričarje, ki
smatrajo, da na Bistrici ni mogoče živeti brez
„hajlanja!“ in jih je stalno odklanjal. Zato se
je v njegovi gostilni vedno spet slišala doma-
ča slovenska pesem, ki je še vedno najlepša
in je posebno zaživela, kadar so bivali v nje-
govi hiši naši tržaški bratje.

Projevemu očetu naj bo zemlja lahka, težko
prizadeti družini pa naše iskreno sožalje!

ZAHVALA

Ob nepričakovani izgubi svoje žene
se tem potom iskreno zahvaljujem za
izraze sožalja iz tu- in inozemstva,
kakor tudi za darovane vence in cvet-
je. Prisrčna hvala č. g. župniku iz
Kotmari vesi Repniku za vodstvo
žalnega sprevoda in lepe poslovilne
besede, in g. župniku iz Hodiš dr.
Mikuli za asistenco pri pogrebu. Is-
kreha zahvala Zvezi slovenskih izse-
ljencev, posebno tov. Reichmanu za
tople poslovilne besede. Hvala tudi
zastopniku vodstva šole g. Korde-
schu, orožniški postaji v Kotmari ve-
si za izraženo sožalje, prav posebno
pa pevskemu zboru Borovlje-Kotma-
ra ves za lepe žalostinke na domu in
ob odprtem grobu ter vsem spremlje-
valcem pokojne na njeni zadnji poti
prisrčen bog plačaj.

Kotmari ves, 12. XI. 1951.

Zalujoči mož Prosekar-Razal.

ŠT. JANŽ V ROŽU

O nedeljskem zborovanju Kmečke gospo-
darske zveze smo v našem listu sicer že poro-
čali, kljub temu pa lahko še enkrat poudarimo,
da imamo kmetje naših vasi pri volitvah 25.
novembra le eno pot: pot, ki nam jo kaže
Kmečka gospodarska zveza. Zato smo na tem
zborovanju tudi z največjim zanimanjem po-
slušali besede našega prvega kandidata za de-
želno kmetijsko zbornico Jankota Ogrisa iz
Bilčova, ki nam je v globokih besedah prika-
zal vso problematiko koroškega kmetijstva s
posebnim ozirom na dosedanje vsestransko za-
postavljanje slovenskega kmečkega človeka. Le
glasove so vedno iskali pri nas, nam je dejal,
kandidate pa so privlekli iz nemško govoreče-
ga dela dežele, ljudi, ki so nam tuji, ki za na-
še težkoče še nikdar niso kazali razumevanja.

Vso težo tega zapostavljanja smo na lastni
koži občutili tudi kmetje iz Št. Janža in okoli-
ce, zato smo si rekli: doslej smo vam dajali
glasove, v zahvalo pa ste nas izkoriščali in za-
postavljali, kjer se je le dalo, zdaj pa bomo te
naše glasove dali ljudem iz naše srede, ljudem,
ki ste jih prav tako izžemali kot nas, dali jih
bomo kandidatom Kmečke gospodarske zveze,
ki so nam porok, da bodo nesebično skrbeli za
izboljšanje gospodarskega stanja ne samo v
svoji domači vasi, kot ste to doslej delali vi,
marveč vsega južnega dela dežele, ki je doslej
prejel najmanj pomoči v obliki podpor in sub-
vencij.

Ker se dobro zavedamo velikega pomena ne-
deljskih volitev, moramo poskrbeti za čim
večji uspeh Kmečke gospodarske zveze. Zato
imamo tudi vse roke polne dela in le mimogre-
de poročamo tudi o drugih dogodkih v vasi.

Preteklo nedeljo smo praznovali ženitovanje
Tineja Male, ki je svojo ženo Kristo iz Svaten
pri Št. Jakobu spoznal takrat, ko je bila v slu-
žbi pri Tišlarju. Tineja ne poznamo le pri nas
v Št. Janžu, znan je daleč naokoli kot pro-
svetni delavec, pevec in posebno kot izvrsten
smučar. Tudi tem potom mu želimo vso sre-
čo v njegovem družinskem življenju in smo
prepričani, da bo tudi v bodoče rad in pogosto
zahajal na naše prireditve in v naše vrste.

ŠT. LIPS

V sredo preteklega tedna smo spremili k
zadnjemu počitku Golavčnikovo Lenijo, ki je
bila dolge mesece priklenjena na bolniško po-
steljo. Pokojna je vse svoje življenje vztrajno
stala v vrstah našega slovenskega naroda in ni
klonila tudi v najtežjih časih, ko so po naših
vaseh divjali nacistični nasilniki. Kot neupog-
ljiva Slovenka jim je bila seveda trn v peti in
morala je hoditi križev pot naših izseljencev.

Ob grobu se je od rajne poslovil g. župnik
Srienc in poudaril njene vrline. Ohranili jo bo-
mo v trajnem spominu.

DOBRILA VES

71 letni rentnik Ambrozij Marič, ki je stano-
val pri peku Stickerju, je na stanovanju pa-
del po stopnicah in utrpel notranje poškodbe.

POPLAVE V ZILJI

Neurje zadnjih dni je povzročilo v Ziljski
dolini precejšnje poplave, ko je Zilja narasla
nad dva metra. Pri vasi Rattendorf je požarna
bramba preprečila večjo nesrečo, ko je še pra-
vočasno popravila nasip, ki se je porušil vsle l
naraščajoče vode. Vasi Trdaniče in Činoviče
pri Mariji na Zilji sta preplavljeni in so v oko-
lici uvedli promet s čolni. V bližini Malošč
je preplavljena tudi cesta, ki pelje v Rož. Pri
Čajni je Zilja narasla za 72 cm in preplavila
bistriški in smerški log. Voda je deloma zalila
tudi spodnje hiše na Bistrici.

OBIRSKO

V četrtek preteklega tedna so v Slovenjem
Gradcu spremili k zadnjemu počitku Olipovo
Pavlo, doma pri Jerebu na Obirskem pri Žele-
zni Kapli.

Kdo ni poznal naše Pavle, ki je že v rani
mladosti morala na lastni koži občutiti nasilje
nacizma. Že leta 1942 se je začel križev pot
Jerebove družine, ko so očeta, mater in sestro
takrat 15-letne Pavle odpeljali v Dachau in
Mauthausen. Pavla, sama še otrok, je morala

prevzeti skrb za štiri mlajše sestre in brate, po-
sebnost še, ko so po šestih mesecih sprejeli vest,
da so nacistični zločinci umorili očeta v KZ-
taborišču.

Na Jerebovi domačiji so se tista leta zbirali
borci proti nacifašizmu, zato so krvniki odpe-
ljali leta 1944 v celovške zapore tudi še otro-
ke. Takrat 17 let stara Pavla pa jim je pobeg-
nila med potjo in se pridružila borbem za svo-
bodo slovenskega naroda. Do zmage nad fašiz-
mom se je borila v njihovih vrstah in tako po-
magala maščevati zločine nad slovenskim živ-
ljenjem. In tudi po vojni je aktivno sodelovala v
množičnih organizacijah, zdaj pa se je priprav-
ljala ravno na poroko, toda smrt ji je prekr-
žala vse načrte za bodočnost.

Vsi, ki smo poznali Jerebovo Pavlo, ji bomo
ohranili trajen spomin.

Slovenska prosvetna zveza

Pridite danes zvečer ob 20. uri vsi na
kulturno prireditev pri Prangerju,
kjer bo domača igralska skupina
igrala dramo

Kadar se utrga oblak

Naši igralci so z uprizoritvijo te dra-
me želi velik uspeh v Ločah, kjer so
nastopili dne 18. t. m.

O d b o r.

Tržno poročilo

Na celovškem trgu so v četrtek, 22. novembra
1951 prodajali:

Krompir kg po šil. 1.—, rdečo peso kg po šil.
2.—, belo (strniščno) repo kg po šil. 0.70, kore-
nje kg po šil. 2.— do 3.—, redkev kg po šil. 2.—
do 2.50, celer kg po šil. 2.50 do 3.—, peteršilj kg
po šil. 3.—, kolerabo kg po šil. 2.50 do 3.—, bele
zeljate glave kg po šil. 1.80 do 2.—, rdeče zelj-
ate glave kg po šil. 2.50, karfijolo kg po šil. 6.—
do 7.—, hren kg po šil. 10.—, kislo zelje kg po
šil. 2.80, kislo repo kg po šil. 3.—, špinado kg po
šil. 5.—, ohrovt kg po šil. 3.—, solato kg po šil.
4.— do 5.—, čebulo kg po šil. 3.—, česen kg po
šil. 8.—, kokošjo krmo kg po šil. 2.80, ajdovo
moko kg po šil. 6.—, fižol kg po šil. 5.50 do 6.—,
ješprenj (ričar) kg po šil. 5.—, drobni orehi kg po
šil. 11.—, tankolupinasti orehi kg po šil. 15.—,
jabolka kg po šil. 2.— do 5.—, bruske kg po šil.
3.— do 6.—, skuto kg po šil. 8.—, ajdovi med kg
po šil. 24.—, gozdni med kg po šil. 32.—, jajca
kom. po šil. 1.70, majžni kom. po šil. 3.—.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc
Patek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celov-
vec, Gasometergasse 10 Telefon 1624/4. Za vse-
bino odgovarja: Rado Janežič Tiska Kärntner
Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klag-
enfurt — Dopisi naj se pošiljajo na naslov:
Klagenfurt, 2. Postschließfach 17.

Naša glasovnica za vse ustanove kmetijske zbornice nosi napis

Kmečka gospodarska zveza
Bauern-Wirtschaftsbund

16

To vse je opazil junaški mladenič Davorin, katerega
so bili Turki, jahaje v Rožno dolino, ujeli na preži. Žal-
nikov Vinko jim je bil srečno odnesel pete, a Davorina so
odvedli ujetega s seboj v tabor pred Gradišče.

Nocojšnjo priložnost se je odločil naš ujetnik pora-
biti, da reši sebe in ako mogoče tudi svoje tovariše, zlasti
Mirka.

Davorin se obleče tedaj skrivši v turško obleko. Opa-
še si sabljo in vzame orožje, kakršno so nosili turški voja-
ki. Tak se pridruži nepoznan stražam. Tu posluša pogo-
vore med stražniki, ki so govorili njemu razumljiv bosens-
ki jezik, in tako izve vse, kar se je godilo v turškem ta-
boru.

Groza je izpreletela mladeniču život, ko je čul, da
hoče poveljnik drugi dan zjutraj pomoriti vse kristjanske
glavne voditelje. Slišal je tudi govoriti o prijatelju Mirku
in o njegovi lepi nevesti Zaliki.

Ko tedaj junaški mladenič spozna, kakšna nevarnost
preti Mirku, če ne izroči Turkom svoje žene, se zavzame
in sklone, še risto noč naznaniti Mirkovo usodo nesrečni
Zali in očetu Serajniku.

Štirinajsto poglavje

Predno je dotekla ura polnoči, je že klical Davorin
iz prepada pod Rožico očeta Serajnika. Ta ga je po gla-
su spoznal in mu dovolil, da se približa skalnati votlini.
Prestrašil se je sprva sivolasi mož turško oblečenega
in oboroženega mladeniča. Ko pa vidi, da je zares tisti
Davorin, ki so o njem že vsi mislili, da je mrtev, se ga
oklene okoli vratu ter ga poljublja od samega veselja.

„Bog te sprimi, Davorin!“ ga nagovori starček radoš-
nega srca. „Ti prideš gotovo iz turškega tabora, ker si po
turško oblečen. Kaj nam boš povedal novega? Kako se
godí kristjanom, kako gre Mirku? Govori, moj mladi pri-
jatelj!“

Mladenič se je komaj iztrgal iz starčevih objemov in
odgovoril ves pobit:

„Vse je izgubljeno, vse je proč. Gradišče je v turških
rokah. Kje je Zalika, Mirkova nevesta in žena? Po-
kličite jo!“

Oče Serajnik ni mogel razumeti pomena teh strašnih
besed. Hotel je govoriti in vprašati po svojem sinu, ali
beseda mu je zastala v grlu. Omahnil je na tla. Davorin
ga je ujel in položil v svoje naročje.

V skalnati votlini je začula Zalika znane glasove. Pri-
šedši k izhodu, je spoznala Davorinov glas. Težkega srca
se je približala mestu, kjer sta bila mladenič in starček.
A ko je zagledala Serajnika, omedlelega v Davorinovem
naročju, se je zgrudila nanj, objela svojega tasta in se raz-
jokala na njegovih prsih. Slutila je nesrečo ter že čutila v
svoji duši, kako strašno novico je prinesel nočni prišlec.

Kakor zblaznela, skoči Zala naenkrat pokonci, prime
mladeniča za roko in ga vpraša s tresočim glasom:

„Je li Mirko mrtev? Ali še živi? Govori, človek!
Usmili se nesrečne žene!“

„Umiri se, Zalika!“ jo tolaži Davorin. „Tvoj Mirko,
tvoj ženin in mož še živi, ali jutri mora umreti s tova-
riši vred.“

Pri teh besedah zažari nesrečni ženi oko in nov up
prešine njeno dušo. Krčevito prime očeta Serajnika za ro-
ke ter vzklikne radostno:

„Oče, moj Mirko še živi!“

Starček se vzdrami, pogleda z milim očesom svojo
snaho in ponavlja s tihim glasom:

„Moj Mirko, tvoj Mirko še živi. Tisočkrat bodi večni
Bog zahvaljen za to neskončno dobroto, ki si jo izkazal
meni, ubogemu grešniku!“

In starček je sklenil roke in molil k Vsemogočnemu v
zahvalo, da mu je rešil edinega sina.

Hrup in šum pred skalnato votlino je hitro privabil
Mirkovo in Zalino mater in druge tovarišice pod milo
nebo. Tudi Almira se je približala, radovedno od strani
poslušajoč, kaj pripoveduje znani ji mladenič Davorin.

Naznanilo Davorinovo je kar pretresalo Mirkovo
ženo. Strah in obup se je boril v njenem srcu. V duhu je
že videla pred seboj Mirka — mrtvega. Nesrečna Zala je
bila vsa obupana in zbegana. A naposled se je ohrabrila
in opogumila. Pamet se ji je vrnila zopet v glavo. Njeno
srce se je pomirilo.

Ta strašna nezgoda Mirkova je storila Zaliko neob-
čutno za vsako drugo nesrečo. Ni več plakala, ni vzdih-
o.

Predolimpijske skrbi v Oslu

Medtem ko tekmovalci iz mnogih držav že pridno trenirajo za zimsko olimpiado, ki bo februarja 1952 v Oslu, mučijo norveški olimpijski komite težke skrbi. Pravijo, da na tihem že obžalujejo, da se je ponudil za organizatorja tega velikega tekmovanja. Priprave za olimpiado so zavzele takšen obseg, da ga bo mala Norveška komaj zmogla.

Povabljenih je bilo 75 držav. Doslej je 33 držav že prijavilo svoje sodelovanje, med njimi tudi Japonska, 20 japonskih zimskih športnikov bo prišlo v Oslo. To bodo prvi japonski športniki, ki bodo po vojni nastopili v Evropi. Povabilo, ki je bilo naslovljeno na korejski olimpijski komite, je prispelo nazaj v Oslo s pripombo „naslovnik neznan“. Od držav vzhodnega bloka se je prijavila doslej edino Bolgarija, vendar pričakujejo, da se bodo olimpiade udeležili tudi tekmovalci iz ostalih vzhodnih držav.

Naslov „Olimpijski komite“ je pravzaprav zelo splošen. Za tem imenom se dejansko skriva dvajset različnih komitejev. Eden med njimi je na primer komite za okrasitev. Njegova naloga je, da okraši mesto Oslo. Ulica kralja Karla v Oslu bo spremenjena v „ulico narodov“. Gospodje iz komiteja za tisk se prijemajo za glavo, kadar pomislijo, da je treba „spraviti pod streho“ okoli 500 novinarjev, radijskih reporterjev in fotografov, ki bodo prišli v Oslo iz vseh krajev sveta.

Večino športnih naprav so morali prezidati ali na novo zgraditi. V bližini svetovnoznane skakalnice Holmenkollen so dogradili 1500 metrov dolgo progo za bob, ki je najdaljša v

Evropi. Na progi bo mogoče s samni doseči hitrost 150 kilometrov na uro.

Glavni problem olimpijskega komiteja pa je stanovanjski. Pri kolodvoru v Oslu so zgradili hotel „Viking“ samo za obiskovalce olimpiade. Hotel ima dvanajst nadstropij in 250 uslužbencev. Med olimpiado bo hotel namenjen predvsem za inozemske novinarje. Kam pa bodo z okoli 15.000 inozemskimi obiskovalci olimpiade, kolikor jih pričakujejo, tega še sami člani olimpijskega komiteja ne vedo. Stanovanjski poverjenik mesta Oslo je predlagal, da zaprosijo sedem osnovnih šol za tri tedne, kolikor bo trajala zimska olimpiada. Proti temu pa so bučno protestirali starši in učitelji (otroci najbrž niso!) Po nekem drugem predlogu nameravajo tisoč gostov namestiti v vojaški transportni ladji „Svalbard“, ki bi se naj med olimpiado zadržala v pristanišču. Ostale obiskovalce bodo najbrž razmestili po telovadnicah in drugih lokalih, nekaj pa po privatnih stanovanjih.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Nedelja, 25. november:

7.15 Duhovni nagovor. Pester glasbeni spored — 8.10 Kmečka oddaja — 9.20 Muzikalična nedeljska promenada — 12.45 Tedensko kulturno zrcalo — 13.00 Pozdrav za mesto in deželo — 15.15 Pravljica ura — 16.00 Koncert za vse.

Ponedeljek, 26. november:

6.10 Jutranja glasba — 8.15 Kaj kuham danes — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Šolska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.00 Opoldanski koncert — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Biseri svetovne literature — 15.00 Šolska oddaja — 16.00 Pevska ura — 16.45 Otroška pravljica — 19.15 Glas mladine — 20.15 Želje, ki jih radi izpolnimo.

Torek, 27. november:

5.50 Pet minut za kmetijstvo — 6.10 Jutranja glasba — 8.15 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav

zate — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Veder dopoldne — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.45 15 pestrih minut — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Zdravniško predavanje: Smrtne nevarnosti. Zanimivosti — 15.00 Šolska oddaja — 15.45 Za ženo in družino — 16.00 Solistična ura — 17.10 Popoldanski koncert — 18.45 Kmečka oddaja.

Sreda, 28. november:

5.50 Pet minut za kmetijstvo — 7.15 Pestra glasba — 8.30 Pozdrav zate — 11.00 Veder dopoldne — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Zenska ura.

RADIO SLOVENIJA

Nedelja, 25. november:

7.00 do 8.00 Pester glasbeni spored — 8.15 Zabavna glasba — 8.30 Dopoldanski koncert popularne orkestralne glasbe slovenskih avtorjev — 11.00 Oddaja za pionirje — 11.30 Želimo vas razvedriti — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Pogovor s poslušalci — 13.10 Želje ste — poslušajte! — 15.10 Lahka solistična glasba — 17.00 Igra godba na pihala ljubljanske garnizije pod vodstvom Stjepana Dleska — 17.30 Kmetijski nasveti: Higijena v hlevih — 17.40 Valčki, polke in mazurke — 22.15 Za oddih in zabavo.

Ponedeljek, 26. november:

5.30 do 7.30 Pester glasbeni spored s plošč — 12.00 Scenska in filmska glasba — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Od melodije do melodije — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Šolska ura za nižjo stopnjo — 17.10 Španske pesmi in popevke — 17.10 Valčki iz operet — 18.20 Jezikovni pogovori — 18.30 Umetne in narodne pesmi poje SKUD „France Prešeren“ iz Kranja — 19.15 Na harmoniko igra Milan Stančič — 19.40 Zabavna glasba — 20.00 Simfonični koncert — 22.15 Za ples in dobro voljo.

Torek, 27. november:

5.30 do 7.30 Pester glasbeni spored s plošč — 11.00 Šolska ura za nižjo stopnjo — 11.30 Šolska ura za višjo stopnjo — 12.00 Opoldanski koncert — 12.40 Zabavna glasba — 14.10 Melodije iz filmov — 14.30 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Želje ste — poslušajte! — 17.10 Lahka glasba — 17.40 Vesele melodije — 19.40 Zabavna glasba — 20.15 Komorna glasba.

Sreda, 28. november:

5.30 do 7.30 Pester glasbeni spored s plošč — 12.00 Igra študentski sekster — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Iz predalov pionirskega uredništva

tva — 13.20 Pester spored slovenskih narodnih pesmi — 14.10 Simfonični ples — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Želje ste — poslušajte! — 17.10 Glasbene slike — 17.30 Šolska ura za višjo stopnjo — 18.00 Igra zabavni orkester Radia Ljubljana — 18.30 Gospodarska oddaja — 18.45 Klavirske skladbe — 19.15 Baletna glasba — 19.40 Zabavna glasba — 20.00 Prenos svečane akademije v počastitev 29. novembra — Dneva Republike — 22.15 Za prijeten konec dneva (pester spored zabavne glasbe).

RADIO SCHMIDT

„hiša malega človeka“

Radio-aparati za vsakogar (obroki po dogovoru) - elektro material, žarnice za domačo uporabo in prodajo - Moderna reparaturna delavnica - Študio za snemanje na plošče.

Celovec, Bahnhofstrasse 22. Tel. 29-48

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Carinthia

Dne 25. in 26. novembra:

„Jesse James-Mann ohne Gesetz“

Dne 25. novembra izredna predstava ob 14. uri:

„Tarzan Abenteuer in New York“

Od 27. do 29. novembra:

„Der Weg nach Utopia“

Peterhof

Od 24. do 29. novembra:

„Neptuns Tochter“ (barvni film)

Dne 25. novembra ob 10. in 14. uri pravljica predstava:

„Der gestiefelte Kater“

KRIVA VRBA

Dne 24. in 25. novembra:

„Tarzan und sein Sohn“

VRBA

Dne 25. in 26. novembra:

„Papa Bruggs“

BOROVLEJE

Dne 24. in 25. novembra:

„Die badende Venus“

Dne 26. novembra:

„Abenteuer in der Südsee“

VELIKOVEC

Dne 25. novembra:

„Frau Holle“

Dne 26. novembra ob 8.30 uri:

„Gefährliche Nächte“

V novomeškem okraju se lepo razvija lokalna industrija

Mestna industrija perila je po kvaliteti izdelkov med najboljšimi v Jugoslaviji in to kljub temu, da imajo že zelo zastarele in obrabljene stroje. Delavci tega podjetja so med najboljšimi v Novem mestu, saj so si v tekmovanju že štirikrat zaporedoma pridobili diplomo okrajnega odbora Osvobodilne fronte.

Skoraj čez noč je zraslo na Dvoru mizarstvo podjetje, ki bo v kratkem postalo prava tovarna, ki bo v glavnem izdelovala predmete za izvoz. V Otoču, kjer je opuščen rudnik lignita so z raziskovanjem dognali, da so pod zemljo še velike zaloge lignita ter bodo najbrž rudnik kmalu ponovno odprli.

Televizija ni samo v zabavo

Prvi poizkus določanja zdravniške diagnoze na daljavo

Televizija in večina naprav, ki so z njo v zvezi, je služila doslej v glavnem za zabavo. V ZDA je postala že precej močan konkurent kinu, tako da je celo že vplivala na filmsko produkcijo. Da pa napredek na tem polju ne služi samo v zabavne svrhe, dokazuje prvi zdravniški televizijski posvet, ki je bil pred dobrim pol letom v Ameriki.

Nekemu delavcu, ki se je ponesrečil, je v prsih obtičal kovinski drobec. Prepeljali so ga v newyorško bolnico, kjer so ga zdravniki pregledali s pomočjo posebnega rentgenskega aparata. Istočasno je pregledala pacienta tudi

skupina zdravnikov v Baltimoru in Chicagu s pomočjo televizije. Skonstruirati je bilo treba poseben rentgenski aparat, ki pojača slike, ki služijo za televizijski prenos. Ta problem je newyorška bolnica uspešno rešila. Televizijski prenos so izvršili na osnovi bogatih izkušenj s tega področja in na ta način omogočili, da so lahko opazovali utripanje srca in premikanje prsnega koša pri dihanju pacienta tudi zdravniki v Baltimoru in Chicagu.

V zvezi s to novo tehnično možnostjo določanja diagnoze so se pojavili dvomi o njeni praktični uporabi. Če si neka bolnišnica lahko nabavi te dragocene rentgenske aparate, potem lahko po vsej verjetnosti vzdržuje tudi dobre specialiste, katerim ne bo potreben svet tujih specialistov, ki so v več sto kilometrov oddaljenih bolnišnicah.

V slučaju, da bi se ta novi način določevanja diagnoze vendar obnesel, ima to tudi svojo dobro stran. S tem bi zdravnikom, ki so danes itak prekomerno zaposleni, bilo prihranjen marsikatero potovanje.

Torbe za dame, v usnju in NYLON
kakor potne torbe, aktovke, hročke,
nahrbtnike in denarnice pri

LEDERWAREN
MARKETZ

Celovec, Bahnhofstrasse 16 (Burg)
Lastna izdelava in reparaturna delavnica

vala. Z mirnimi očmi je pogledala prosoje proti nebu in vzela iz nedrj podobo Matere božje, katero je bil pobožni menih Kapistran podaril njenemu rajnkemu očetu. Nato je pokleknila na tla in molila goreče, v sklenjenih rokah sveto podobo držec. Iskrena molitev pa ji je vdahnila nov pogum in odločnost v srce. V njeni duši je bil sklep storjen.

Po molitvi je rekla tedaj Zala mirno in odločno:

„Ako je torej res mogoče, da morem jaz s svojim življenjem rešiti Mirka in njegove tovariše strašne smrti, se ne obotavljam trenutek ne. Še nocoj grem tja v turški tabor in hočem žrtvovati lastno življenje za svojega ženina. Lahko noč, oče, z Bogom, mati!“

Izgovorivši se hoče Zalika iztrgati od svojih starišev ter iti naravnost na Gradišče, toda oče Serajnik jo ustavi, rekoč:

„Stoj, Zalika! Ti si ravno tako moj otrok kakor Mirko. Bolje je, da eden živi, kakor pa da sta mrtva oba.“

Zala pogleda začudena Serajnika v oči in odvrne po kratkem molku, pomišljajoč:

„Vi imate prav, oče. Kdo ve, ali bi prizanesli Turki Mirku, če bi imeli tudi mene v svojih rokah? Kdo nam je porok za to? Boljše je res, da eden živi, kakor da umrjeva oba.“

„Ti ostaneš pri meni, Zalika,“ pristavi Serajnik. „Ne pustim te od sebe. Ako mi ubijejo Turki Mirka, imam še vsaj v tebi enega otroka, ki mi zatisne oči na smrtni postelji. Za Mirkovo dušo pa molimo, da bode zveličana. V nebesih se v kratkem snidemo!“

Po teh besedah se spusti sivolasi mož na kolena in

moli na glas, vsi drugi pa spremljajo tiho šepetaje njegovo molitev. Kmalu umolkne starček in nato utihne tudi ostala množica.

A nenadoma se oglasi Almira, stopivši pred Zalo in Serajnika, rekoč:

„Ako se obotavljate tedaj vi žrtvovati svoje življenje za Mirka, storim to jaz. Pokazati hočem, da sem ljubila Mirka in ga še ljubim bolj, nego nevesta njegova. Živa duša me ne more zadržati v mojem sklepu. Jaz se hočem žrtvovati za tistega, kateremu sem poklonila svoje srce. Almira daruje lastno življenje — za svojega Mirka!“

Smrtna tišina je nastala po teh odločnih, nepričakovanih besedah. Vse se je kar strme spogledovalo.

Oče Serajnik ni nikdar mislil, niti verjel, da Almira res čuti pravo ljubezen do njegovega sina; ali zdaj je moral verovati njenim besedam, saj hoče zanj žrtvovati svoje življenje.

Zala je kar okamenela na mestu. Osramočena pred vsemi je stala kakor neobčutna marmorna podoba sredi svojih sosedinj. Najblažji njen čut je bil razžaljen. Ona, nevesta in žena, bi naj manj ljubila svojega moža, nego ga ljubi Almira! O njeni goreči in iskreni ljubezni do Mirka hoče še kdo dvomiti?

In pri teh mislih se ji je dozdevalo, da že dvomi ves svet, tudi oče Serajnik, tudi Mirko, njen lastni ženin in mož sam, nad njeno pravo, srčno ljubeznijo!

Kakor da bi ji gad zasadil strupene zobe v telo, tako so pekle Almirine besede, tako je bolelo v srcu njeno sumničenje. Vsa potra se je naslonila svoji materi na prsi in jela ihteti. Jokaje pa je tožila tiho:

„Tukaj v srcu me boli, mati. Meni je, da bi mi trgali kdo srce iz prsi. Bog mi pomagaj!“

„Tolaži se, ljuba moja Zalika! Pomiri se!“

„Nikdar bi ne mislila, da to človeka v srcu tako žge in peče, če kdo ženi in nevesti očita, da ne ljubi svojega moža. Ali to ni res, mati? Jaz ljubim Mirka nad vse. Sam Bog je naju združil.“

„Pokaži v dejanju svojo ljubezen, Zala!“ pristavi osorno Almira. „Daruj življenje svoje za Mirka, kakor ga hočem žrtvovati jaz. Še to noč bomo videli, katera naju je vrednejša Mirkove roke — ti ali jaz!“

To je bilo občutljivo in nežni ženi preveč. Zalino srce je vzkipelo do vrhunca. Obrnila se je proti Almiri in rekla s povzdignjenim prstom:

„Naj velja, nesrečno dekle, kar govoriš. Še to noč hočemo videti, katera ljubezen je močnejša, tvoja ali moja. V dejanju naj se pokaže, kolika je ljubezen zakonske žene!“

Z mirnim, prav preroškim glasom pa nadaljuje:

„Posvariti te moram, nesrečna Almira: Ne izkušaj Boga, ne želi razrušiti zakonske vezi med Mirkom in menoj! Le sam večni Bog more razvezati v nebesih, kar je zvezal tu na zemlji!“

In obrnjena k očetu Serajniku in svoji materi govori: „Z Bogom, oče in mati! Zdaj grem od vas. Rešiti hočem Mirka in njegove tovariše sužnosti in gotove smrti. Božja pomoč bodi z menoj!“

Izgovorivši, prime mladeniča Davorina za roko ter ga odvede v skalnati dom...

(Dalje)